

Anmeldelser

Melika Koktvedgaard: Finansielle swaps. Et redskab til styring af rente- og valutarisiko

Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1989, 176 sider.

Hvis du vil forøge dit ordforråd indenfor praktisk finansiering, er Melika Koktvedgaards bog »Finansielle swaps« lige sagen. Her gives svar på, hvad der ligger bag en række af de begreber, der jongleres rundt med i moderne finansiering.

For at give den uindviede læser en chance må det nævnes, at en swap i princippet blot er en byttehandel, hvor parterne bytter aktiver eller passiver og de dertil knyttede betalinger. F.eks. kan et lån i \$ byttes til et lån i danske kroner. Sådanne byttehandeler kan kombineres på utroligt mange måder, hvilket giver et utal af forskellige swaptyper. Nogle få eksempler på sprogbrugen indenfor swapfinansiering er: Mismatch, cocktail-, mini-max-, plain vanilla- roller coaster-, circus-swap og swap-tion.

De seneste års liberalisering, internationalisering og usikkerhed på kapitalmarkederne har betydet, at en række nye finansielle instrumenter har set dagens lys. Den største del af disse instrumenter er introduceret i USA, og de trænger sig nu også ind på det danske marked. Det har givet et behov for en række nye lærebøger, der beskriver fænomener som futures, optioner, FRA's, swaps og det kæmpe udbud af instrumenter, begreberne har givet anledning til. Melika Koktvedgaards bog er én i rækken. »Finansielle swaps« beskriver instrumenttyper, der endnu ikke er specielt kendte i Danmark. Danske markedsdeltagere – den danske stat ikke at forglemme – anvender dog i stadig stigende grad finansielle swaps.

Ved læsning af bogen er det meget tydeligt, at forfatteren har praktisk indsigt i handlen med swaps, idet bogen er krydret med eksempler og historier fra det virkelige liv. Det er en behagelig afveksling

fra mange andre bøger med analyser af økonomiske emner, hvor man ellers ofte efter at have læst en beskrivelse af et teoriområde står tilbage med spørgsmålet om, hvordan det bliver anvendt i praksis.

Efter en kort introduktion af basis-ideen beskrives de to hovedgrupper: renteswaps og valutaswaps og en mængde af specialtilfælde inden for hovedgrupperne. Ved hjælp af renteswaps byttes typisk et fastforrentet lån mod et variabelt forrentet eller omvendt, og via valutaswaps byttes lån i en valuta ud med lån i en anden. Her fremgår det klart, at swapfinansiering er en videnskab i sig selv. I den sidste tredjedel af bogen diskuteres dels motiver for at indgå swapforretninger og dels de tilknyttede risici.

Ud over en definition af swapbegrebet indeholder de indledende kapitler en beskrivelse af swapmarkedet samt overvejelser om, hvorfor markedet er opstået. Markedsimperfektioner nævnes som en af de væsentligste begrundelser for swapmarkedets succes. Swapmarkedet giver mulighed for at agenter kan udnytte deres »komparative« fordele på forskellige markeder.

I de store hovedafsnit beskrives en utrolig mængde af de swaptyper, der eksisterer. Her har bogen sin største styrke, idet den efter gennemlæsningen vil være fortrinlig til opslagsværk, når man lige i farten skal finde ud af, hvad f.eks. en mini-max swap er.

I den sidste del af bogen går Melika Koktvedgaard ind på de risikofaktorer, der skal tages hensyn til for porteføljer, hvori der indgår swaps. Det er et område, hvor der sikkert vil ske stor udvikling, idet de grundlæggende betragtninger – hedging af uønskede valuta-, kredit- og renterisici – nødvendigvis må indgå for de efterhånden meget komplekse porteføljer, finansielle institutioner har.

»Finansielle swaps« er disponeret således, at den både kan anvendes som lærebog og som opslags-

værk for personer, der arbejder inden for området. Bogen kan på ingen måde siges at være formel-baseret, alt forklares ved »grafisk afbildning« og eksempler, og kun et meget kort appendiks viser nogle af de beregningsformler, der kan ligge til grund for den teoretiske prisfastsættelse af swaps.

Bo Vad Steffensen, konsulent, Garanti-fonden for Danske Optioner og Futures.

John Andersen & Jørgen Elm Larsen: Fattigdom i velfærdsstaten.

Samfundslitteratur, København 1989, 307 sider.

Bogen »Fattigdom i Velfærdsstaten« er en redigeret udgave af en licentiatafhandling ved Institut for Sociologi, Københavns Universitet og har udgangspunkt i forskningsprojektet »Fattigdom, arbejdsløshed, marginalisering«, der startede i 1985 med støtte af Det Samfundsvidenskabelige Forskningsråd.

Formålet med bogen er at give en teoretisk og empirisk sociologisk analyse af den relative fattigdom i Danmark i 1980'erne og af de velfærdsstatslige politikker heroverfor med særlig vægt på analysen af fattigdomsrisici som følge af langtidsledighed og arbejdsmarkedsudstødning (s.9). Forfatterne arbejder ud fra den opfattelse, at risikoen for at havne i fattigdom er forøget i 1980'ernes Danmark, og at de eksisterende politikker og foranstaltninger ikke er tilstrækkelige til at forhindre, at de mest sårbare grupper på arbejdsmarkedet ryger ud i varig fattigdom. Det udsælgende for, om risiko for fattigdom fører til en faktisk og mere varig fattigdomssituation afhænger af, om den enkelte person rammes af en »ugunstig« kombination af positioner i de 3 fordelingssystemer, som markedet, de statslige overførselsindkomster og civilsamfundet udgør i et moderne velfærdssamfund. Der tænkes i denne forbindelse på personens tilknytning til arbejdsmarkedet, klientrolle i det offentlige forsørgelses-system samt familie- og forsørgerstatus i det civile samfund (ss. 10,54 og 55).

Dette forhold belyses ifølge forfatterne bedst ved at lade analysen foregå på forskellige analyseniveauer, og med inddragelse af både kvantitative og kvalitative data. På det samfundsmæssige niveau vises det, hvorledes nogle strukturelle ændringer i form af ændrede beskæftigelsesmuligheder samt ændringer i de velfærdsstatslige politikker har sat nogle rammer for mange mennesker og øget deres fattigdomsrisici. Hvorfor nogle mennesker havner i fattigdom og andre ikke belyses gennem analysen på det individuelle niveau, idet det her er muligt at tegne et billede af den enkeltes livshistorie samt nuværende status i de 3 nævnte fordelingssystemer.

De kvalitative data, der er de centrale gennemgående data i bogen, består af 16 dybdeinterviews med langtidsledige. Den kvantitative analysedel består af et datasæt fra Danmarks Statistik om omfanget af langvarig forsørgelse af arbejdsløse i bistandssystemet fra 1980-85, samt nye opgørelser af relativ økonomisk fattigdom i Danmark baseret på – og som alternativ til – den hidtidige opgørelse i »Velfærdsundersøgelsen 1986«.

Bogen består af en del I og en del II.

Del I omfatter dels et teoretisk og metodologisk bidrag til fattigdoms- og levekårsociologien særligt selve fattigdomsdefinitionen i højtudviklede samfund, forståelsen af årsagerne til fattigdom samt problemer med hensyn til måling af fattigdom, dels en analyse af den moderne fattigdoms kvalitative virkninger i hverdagslivet og individets handlingsmønstre heroverfor. (s.9)

I del II analyseres kvaliteten og tilstrækkeligheden i de velfærdsstatslige politikker, særligt social- og arbejdsmarkedspolitikken med hensyn til at undgå relativ fattigdom og ufrivillig arbejdsmarkedsudstødning.

Det centrale spørgsmål i fattigdomsforskningen er: »Hvad er fattigdom som sociologisk begreb?« »Og hvordan måles fattigdom?«.

Forfatterne tager her udgangspunkt i den moderne engelske fattigdomsforskning, nærmere betegnet i Peter Townsend's hovedværk »Poverty in the United Kingdom« fra 1979, hvis sociologiske fattigdomsbegreb er centralt placeret inden for den

empiriske fattigdomsforskning. Townsend ser mennesket som et socialt væsen, der skal leve op til socialt krævende roller. Sådanne er historisk, kulturelt og socialt definerede, og manglende ressourcer til at leve op til normerne knyttet til disse roller, er udtryk for fattigdom i forhold til »det normale« (s.64). Man kan således tale om fattigdom som »relativ deprivation« eller »relativ fattigdom«.

Forfatterne udvider denne definition med et varighedskriterium og et tvangskriterium. Kun i de tilfælde, hvor fattigdomssituationen er af en vis varighed, og personerne ikke har reelle muligheder for at komme ud af eller undgå denne situation ved at vælge en anden livsstil, kan man tale om relativ eller moderne fattigdom. Med denne sociologiske tilgang tager forfatterne afstand fra en økonomisk, objektiv bestemmelse af den moderne fattigdom som bl.a. den danske socialforskning har anvendt.

Til forskel fra Townsend's brug af data vedrørende kvantitativt målelige enkeltkomponenter i livsvilkårene vælger forfatterne at arbejde med kvalitative, »livsnære« interviewdata, som de opfatter som langt mere egnede og sammenhængende til at belyse helheden i den sociale praksis og livsbetingelserne end traditionelle surveys (s.81,115).

Ved at lade de interviewede berette om deres egne livsforløb og erfaringer med afsavn og fattigdom samt ved gennemgang af de enkelte budgetter viser forfatterne, at det især er boligudgiftens størrelse og gældsforpligtelser, forsørgerforpligtelse over for børn samt, om man er alene eller sammen med en medforsørger om disse forpligtelser, der har afgørende indflydelse på, om langtidsledighed fører til økonomisk fattigdom.

Et andet centralt spørgsmål er de social- og arbejdsmarkedspolitiske foranstaltningers effektivitet og funktionsmåder over for langtidsledigheden.

Denne problemstilling belyses dels gennem en historisk-politisk bestemmelse af henholdsvis arbejdsformidlingen, arbejds- og uddannelsestilbudsordningen samt socialforvaltningen og bistandshjælpen, dels gennem brugernes (her: de

interviewede langtidslediges) syn på individuelle strategier og erfaringer med disse politiske foranstaltninger.

Forfatterne konkluderer, at de langtidslediges opfattelser af politikkerne og den måde, de forholder sig over for dem, må forstås på baggrund af tidligere arbejdslivs- og arbejdsløshedserfaringer. Folks motivationer og strategier over for de forskellige tilbud er ikke alene et spørgsmål om individuelle ressourcer, men i høj grad også afhængig af de erfaringer, som de har gjort tidligere i systemet som klienter, f.eks. om uddannelsestilbud fører til et jobtilbud.

Bogen »Fattigdom i Velfærdsstaten« giver ikke nogen teoretisk eller empirisk udtømmende billede af fattigdommen i 1980'ernes Danmark og de statslige foranstaltningers effektivitet over for denne form for marginalisering, men det er heller ikke dens intention. Den afdækker derimod med sin samfundskritiske og »livshistoriske« sociologiske tilgang nogle væsentlige fattigdomsudløsende og -bevarende mekanismer i det moderne samfund.

Ved at kombinere hårde sociologiske data med de mere »bløde« data i form af personernes egne syn på og forståelser af deres tilværelse og af samfundet giver forfatterne en vægtig metodologisk anvisning for den fremtidige fattigdomsforskning og indskriver sig eksemplarisk i en sociologisk tradition, som blandt andet den amerikanske sociolog Wright Mills har gjort sig til talsmand for med begrebet »sociologisk fantasi«.

Bogen bør fremhæves for sit konstruktive bidrag til diskussionen af fattigdomsbegrebet og dens anvisning af, hvad denne afklaring indebærer for empirisk forskning. Som helhed betragtet giver bogen et mere nuanceret syn på fattigdommen og dens årsager, end hvad der hidtil har ligget til grund rent forskningsmæssigt for den politiske debat. Som sådan fortjener bogen at blive læst også af en bredere skare uden for de egentlige forskningsmiljøer.

Kirsten Thomsen, lektor, Institut for samfundsfag og forvaltning, Københavns Universitet.

**Lee Davis, Klaus Møller Hansen,
Peter Lotz og Steen Thomsen (red.):
Organisering af økonomiske
aktiviteter**

Forlaget Samfundslitteratur, 1990, 261 sider.

Redaktørerne er medlem af forskergruppen »Nyere virksomhedsteori« ved Handelshøjskolen i København.

Organisationer, herunder virksomheder, må betragtes som centrale elementer ved forklaring af økonomiske processer. Imidlertid har økonomisk teoriudvikling hidtil overvejende været koncentreret om virksomhedens produktionsfunktion, hvorimod undersøgelsen af konsekvenserne af forskellige arrangementer af organisatorisk og juridisk art har været mindre dominant. En række yngre økonomer uddyber i den foreliggende bog den teoretiske forståelse af virksomheden som institution. Udgangspunktet er en række nyere økonomiske bidrag, hvor betydningen af fænomener som usikkerhed og kontraktmæssige vilkår betones.

Antologien (redaktørernes egen betegnelse) består af otte bidrag og et »English summary«. Første kapitel af Steen Thomsen indeholder en omfattende gennemgang af dansk storindustri udvikling. Kapitlet afsluttes med en kortfattet, men spændende skitse til en syntese af transaktionsomkostningsteori, principalagent teori og evolutionær økonomisk teori.

En bemærkelsesværdig historisk anvendelse af nyinstitutionel økonomisk teori findes i det efterfølgende kapitel, hvor Agnete Raaschou-Nielsen på empirisk grundlag diskuterer hjemmeindustrien omkring århundredeskiftet i Danmark (forlagsindustrien). I denne forbindelse kritiseres anvendelsen af Williamsons transaktionsomkostningsteori ved analyser af denne type.

Kapitel tre indeholder en kort indføring i centrale dele af nyinstitutionalisme, der iøvrigt minder en del om den måde, hvorpå Williamson selv fremstiller sin teori under sine forelæsninger ved U.C., Berkely (University of California). Klaus Møller

Hansen anvender transaktionsomkostningsbegrebet til at forklare danske virksomheders internationaliseringsprocesser og eksportbestræbelser.

Lee N. Davis er forfatter til det eneste engelsksprogede bidrag. Med en virksomheds afgivelse af licens til produktion af et patentbeskyttet gode som udgangspunkt opstilles en teoretisk ramme til analyse af betydningen af begrænsninger i markedets struktur og virksomhedens interne organisation.

Kapitlet om produktudvikling af Peter Lotz omhandler strukturelle forklaringer på bruger-producent samarbejde. Med eksempler fra medicinalindustrien påpeges fordelene ved virksomhedens samarbejde med avancerede brugere i forbindelse med produktudvikling, idet opretholdelse af produkttekniske forspring er et mere effektivt beskyttelsesmiddel end patenter. Den avancerede bruger og virksomheden opbygger hinanden gensidigt. Den industripolitiske implikation heraf er, at mange danske virksomheder vil have større udbytte af løbende kontakt med kunder, der afgiver teknologisk krævennde ordrer, end af egen ikke markedsrelateret forskning. Desuden er et samarbejde med f.eks. læreanstalter af betydning. Dette kapitel er ligeledes teoretisk klart og dybtgående.

Kapitel seks omhandler en spændende diskussion af organisering af produktudvikling. Pointen er, at muligheden for organisationsdesign er mindre end almindeligt antaget, f.eks. af contingency-skolen. Forfatteren til kapitlet, Tore Kristensen, anbefaler en evolutionær modeludvikling, hvor virksomheden betragtes som en organisme i en omverden.

Lasse Henningsen beskriver i næste kapitel på baggrund af bidrag fra bl.a. Penrose og Teece virksomheden som en kundskabsbærende enhed ved forklaring af flervareproduktion (economics of scope).

I det afsluttende kapitel otte analyserer Christian Knudsen med et videnskabsteoretisk udgangspunkt et antal nyere forskningsprogrammer som: managerialismen, behavioralismen, principal-

agent teorien, transaktionsomkostningsteorien m.fl.

Det er en værdi ved bogen, at de omhandlede teorier, specielt Williamsons transaktionsomkostningsteori, behandles i flere forskellige bidrag. Muligvis som konsekvens heraf bliver visse af begreberne undertiden anvendt på en noget underforstået måde, hvilket kan være uheldigt, når formålet med bogen også er at introducere denne del af økonomisk teori til læsere med mindre kendskab til dette fagområde. De talrige litteraturhenvisninger imødekommer dog dette behov for viden om de grundlæggende institutionelle tankegange. På et mere videregående niveau kunne visse af begreberne underkastes en mere kritisk behandling, dette gælder f.eks. Williamsons anvendelse af begreber som »opportunisme«. Af skønhedspletter kan f.eks. nævnes, at det på side 17 anføres, at Williamson forfægter princippet »survival of the fittest« ved økonomiske analyser. Den burde her have været henvist til diskussionen i Williamson (1988), der er nævnt i referencefortegnelsen, hvor denne ofte trivielt anvendte biologiske analogi diskuteres og modificeres til »survival at the fitter«. Som det rigtigt påpeges af forfatterne, er organisationsøkonomien et forskningsområde i udvikling. Den foreliggende bog er glimrende både som introduktion og som supplerende læsning.

Jørgen Elkjær, kandidatstipendiat,
cand.merc. et polit.

Jesper Due & Jørgen Steen Madsen: »Man kan kun gå på to ben«. Lærerne mellem profession og fagforening.

Danmarks Lærerforening, København 1990,
511 sider + bilag 47 sider.

Tre et halvt års forskning for Danmarks Lærerforening har givet sig udslag i endnu et mammutværk fra Jesper Due & Jørgen Steen Madsen, denne gang en sociologisk undersøgelse af Danmarks Lærerforenings medlemmers samt de valgte tillidsrepræsentanters holdninger til en række

spørgsmål vedrørende deres forhold til skolen som arbejdsplads og til deres fagforening.

Lærerforeningens ledelse må være godt tilfreds: Due & Madsen rapporterer ganske vist ikke som unison opbakning, men alligevel om en fagforeningsledelse, som synes at ligge solidt plantet i midten af medlemskredsens ønsker: Flertallet bakker ledelsen op, og der er både en opposition til venstre og én til højre. Opdragsgiverens behov må således være tilgodeset.

Boges opbygning: Efter en meget kort indledning består kapitel 1 ellers af resumé af resten af bogen. Kapitel 2 til og med 8 udgør bogens empiriske hoveddel, idet der her gennemgås resultaterne fra en kvantitativ (spørgeskema-)undersøgelse samt fra en række kvalitative interview, forfatterne har gennemført. Emnerne rækker fra lærernes sociale baggrund og holdning til skolearbejdet og til lærernes fagpolitiske profil og deres forhold til lærerforeningen.

Derefter følger den mere teoretiske del: Tre kapitler omhandlende dels professionssociologien (kap. 9), dels lærerne som profession (kap. 10) samt dels et metodekapitel (kap. 11).

Bogen er for lang. Den er præget af gentagelser, og den indeholder (i modsætning til forfatterens sidste bog om overenskomstforløbet i den offentlige sektor i 1987) ikke nær så spændende et materiale. Det at fremstillingen ikke styres af teoretiske antagelser, men simpelt hen af spørgeskemaets gang, gør det til lidt af en ørkenvandring at komme igennem.

Således er langt de fleste tabeller kørt med de samme baggrundsvariabler, nemlig medlemmer versus tillidsrepræsentanter samt køn. Den gentagne vurdering af kønsforskelle blandt lærerne får et næsten barokt udtryk side 73, hvor man om antallet af børn hos lærer siger:

»Der er på dette område ikke nogen nævneværdig forskel på mænd og kvinder for medlemmernes vedkommende«.

Man kan altså sige, at kvindelige lærere ikke får »nævneværdigt« flere (eller færre) børn end mandlige. Det må kaldes en triviell konstatering.

Der kunne godt være luget en hel del ud af den slags.

Et klart eksempel på, at der ikke er arbejdet tilstrækkeligt med det håndværksmæssige i bogen kan være tabel 93 (side 299) og forfatterne kommentarer til den.

Tabellen viser respondenternes holdning til et udsagn (tabellen er optrykt nedenfor). Den viser tilsyneladende forskelle mellem (1) mænd og kvinder blandt medlemmerne, (2) ditto blandt tillidsrepræsentanterne og (3) mellem medlemmerne generelt og tillidsrepræsentanterne generelt.

Imidlertid viser en elementær chi-square-beregning, at forskel (1) ganske vist er statistisk signifikant ($\chi^2=11.7$; Prob=0.003), mens de to andre ikke er det: Forskel (2) mænd versus kvinder blandt TR har $\chi^2=1.5$; Prob=0.458, og forskel (3) mellem medlemmer og TR generelt har $\chi^2=3.4$; Prob=0.177. Der er altså ca. 46 respektivt 18 procents sandsynlighed for, at forskel (2) og (3) er opstået pga. statistiske tilfældigheder! Det er unægtelig en stor usikkerhed. For stor. Alligevel kommenterer forfatterne, at:

»Naturligt nok er det ikke mindst tillidsrepræsentanterne, der går ind for påstanden om, lærerarbejdet som et lønarbejde«, samt at »den markante forskel på *mænd og kvinder* [...] er særligt udtalt hos medlemmerne, men [den] viser sig også blandt tillidsrepræsentanterne.« (side 299)

Som sagt er to af de tre »resultater«, forfatterne her opridses, ikke dokumenterbare ud fra tabel 93.

Bogens helt centrale pointe er den store betydning af lærerforeningens dobbeltstrategi, altså først og fremmest at lærerforeningen har anlagt – ud over en mere traditionel fagforeningsstrategi – en *professionsstrategi*. Dette nævnes igen og igen i bogen, og forfatterne søger at dokumentere, at denne strategi hos lærerforeningen er slået igennem og har opbakning hos medlemmerne.

Selv om professionsperspektivet på en fagforening som Danmarks Lærerforening i høj grad

forekommer velvalgt, er det ikke desto mindre underligt ufuldbragt i bogen. Den teoretiske gennemgang i slutningen af bogen anvendes nemlig ikke til at udlede indikatorer til empirisk afprøvelse eller hypoteser. I de empiriske kapitler har man koncentreret sig om at spørge om *medlemmernes tilslutning til fagforeningens politik*, men man har ikke søgt – på et teoretisk grundlag – at udvikle et bredere apparat af indikatorer, som kunne sige noget om lærernes grad af professionalisme (fx. sammenlignet med andre erhvervsgrupper).

Derved bliver argumentationen ofte også udpræget løs i det. Fx. nævnes det i indledningen, at lærernes organisationsprocent er meget høj, over 90 (noget, der i øvrigt gentages utallige steder, bl.a. ss 442, 448 og 476), og forfatterne anfører herom, at denne høje organisationsgrad

»skyldes ikke mindst, at Danmarks Lærerforening [...] er en professionsorganisation: en sammenslutning af mennesker med en fælles længerevarende uddannelse bag sig [...]« (side 1).

Her skal en alternativ forklaring tilbydes: Også andre statstjenestemænds fagforeningen har meget høje organisationsgrader, fx. Dansk Post- og Giroforening, hvis medlemskreds ikke just kan kaldes »professionel« i den klassiske professionssociologi's forstand. Måske er forklaringen simpelt hen, at statstjenestemænd generelt har høje organisationsgrader? Sådant afprøves antagelser ikke i forhold til andre faggrupper: Perspektivet synes at være blevet »lukket« for meget omkring lige præcis lærerforeningen.

Forfatterne finder, at deres »tese« om professionsstrategien som central for medlemmerne er blevet »bekræftet«. Her synes det afgørende bevis dog ikke helt overbevisende: Man har således et centralt sted (side 245f) spurgt til medlemmernes motivation for medlemskab af Danmarks Lærerforening. Kun 3 procent svarer, at de er medlemmer primært pga. pædagogiske (altså professionelle) interesser! Forfatterne undskylder den ringe andel med, at spørgsmålene lige på dette sted er blevet for »komplicerede« (udspekulerede). Alligevel henholder man sig til, at de 25%, som henvi-

ser til såvel lønpolitiske som pædagogiske interesser, giver en vis opbakning til dobbeltstrategien. Her er der bare det, at formuleringen i tabellen side 246 ikke er den samme som i spørgeskemaet, hvor man nemlig ikke har skrevet lønpolitiske og pædagogiske, men lønpolitiske og *skolepolitiske* interesser (spørgsmål 60 i bilaget). Og det er jo noget ganske andet!

Når hertil lægges, at næsten to tredjedele af medlemmerne erklærer sig »enig« (46%) eller »delvis enig« (15%) i, at »Lærerarbejdet er ganske almindeligt lønarbejde«, så kan det forekomme vanskeligt at se den helt store »professionsidentitet« heri (jvf. s 299).

Og alligevel konkluderer forfatterne frejdigt, at der »er en stor positiv identifikation med professionen, ...« (side 246). Det virker ikke helt overbevisende. Så selv om forfatterne gentager denne pointe adskillige steder i bogen, forekommer den ikke desto mindre ikke systematisk afprøvet og derfor sært uunderbygget efter læsningen.

I den teoretiske ende giver forfatterne afslutningsvis en i og for sig udmærket oversigt over dele af den klassiske professionsteori, og denne relateres til lærerstanden. Som nævnt må man klart sige, at professionsperspektivet på faglige organisationer som lærerforeningen, sygeplejerådet, de akademiske fagorganisationer er temmelig uopdyrket herhjemme, og forfatternes pointerende af dette vigtige fagområde er derfor tiltrængt.

Dog må man sige, at den litteratur, der er refereret, har hovedvægten på den klassiske teoridannelse, og den nyere internationale litteratur er kun repræsenteret punktvis. Endvidere må man undre sig over, at der ikke refereres til en række af de nyere arbejder her fra Skandinavien. Her kunne man måske have fundet materialer og oplysninger, som kunne have hjulpet med at sammenligne lærerne i det danske skolevæsen med andre erhvervsgrupper, så man kunne have fået en lidt bedre systematik og måske en målestok for danske folkeskolelæreres grad af professionalisme.

Alt i alt er bogen dog læseværdig. Den giver et bredt indblik i lærernes holdninger og meninger og i, hvad der i det hele taget optager dagens folke-

skolelærere, og den supplerer dette med et historisk perspektiv på lærerstandens fagudvikling (kapitel 10) samt som nævnt med professionsperspektivet.

Steen Scheuer

Tabel 93. Lærerarbejdet er ganske almindeligt lønarbejde

	Medlemmer			TR		
	K	M	T	K	M	T
	— Procent —					
Uenig	48	28	39	37	28	32
Delvis enig	12	19	15	13	15	14
Enig	40	53	46	50	57	54
Total	100	100	100	100	100	100
N	165	120	285	84	109	193

Due & Madsen, side 299)